

УДК 351.74(477)

Дмитро Володимирович ШВЕЦЬ,

кандидат педагогічних наук, доцент,

ректор Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1999-9956>

ОСНОВНІ НАПРЯМИ АДАПТАЦІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДО СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН

Важливими рисами діяльності поліції як специфічного соціального інституту є стабільність і динамізм виконуваних нею функцій. З одного боку, потреба у боротьбі зі злочинністю та забезпеченні громадського порядку існує за будь-яких історичних, політичних, економічних або культурних умов. З іншого боку, вказані умови визначають специфіку правоохоронної діяльності в різних регіонах світу. Крім того, поліція будь-якої сучасної держави функціонує в режимі постійної адаптації до соціальних процесів, що відбуваються в конкретних умовах місця і часу.

Проблематика адаптації (від лат. «*adaptatio*» – пристосування) у сфері поліцейської діяльності є багатоаспектною, вона охоплює: адаптацію функцій поліції до нових стандартів і пріоритетів, зумовлених змінами політичного режиму, зовнішньополітичної ситуації, характеру взаємодії держави та громадянського суспільства; адаптацію структури поліції до виконуваних нею функцій, змін адміністративно-територіального устрою держави; адаптацію працівників поліції до сучасних вимог професійної служби, нових критеріїв оцінки роботи, стресових та екстремальних навантажень тощо. Крім того, адаптацію поділяють на організаційну, професійну, соціально-психологічну та психофізіологічну. Серед найважливіших аспектів професійної адаптації виокремлюють інформаційний, комунікативний, особистісний тощо. Все це показує складність та комплексність адаптаційних процесів і механізмів у правоохоронній сфері.

Вказані аспекти адаптації мають важливе значення, однак у сучасних реаліях розвитку правової системи України слід звернути особливу увагу на окремі напрями пристосування поліцейської діяльності до соціальної динаміки.

Адаптація до соціально-економічних змін. У соціально-економічній сфері України відбуваються радикальні реформи, зумовлені євроінтеграційними процесами. Новітні програми та плани закладають стратегічні орієнтири розвитку нашої держави. Наприклад, Стратегією сталого розвитку (Україна – 2020) визначено такі напрями впровадження в Україні європейських стандартів життя: вектор розвитку, вектор безпеки, вектор відповідальності, вектор гордості. Наголошено, що Україна повинна стати державою із сильною економікою та передовими інноваціями [1]. Однак на шляху до цієї мети існують суттєві перепони, серед яких тіньова економіка та корупція. За оцінками деяких експертів, обсяг тіньової економіки в Україні сягає близько 60 % ВВП, що на сучасному етапі становить реальну загрозу національній безпеці держави. Що стосується другої проблеми, то за індексом сприйняття корупції, який розраховує Transparency International, Україна у 2018 році посіла 120 місце серед 180 країн світу. Вказані «больові точки» мають бути орієнтиром діяльності всіх правоохоронних органів, у тому числі поліції. І хоча українське законодавство розвивається з тенденцією на позбавлення Національної поліції повноважень у сфері боротьби з економічною злочинністю (наприклад, питаннями протидії корупції мають займатися Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, на 2019 рік заплановано повноцінний запуск Вищого антикорупційного суду), проте вона також має залучатися до вказаного процесу. Transparency International Ukraine розробила рекомендації для української влади на 2019 рік, серед яких: активізувати слідство у справах про напади і тиск на активістів громадських організацій, які протидіють корупції та журналістів, які ведуть антикорупційні розслідування; знайти винних і передати якісні матеріали слідства до суду [2].

Адаптація до соціально-психологічних змін. Трансформаційні процеси, що відбуваються у всіх сферах соціального життя, призводять до суттєвих змін в індивідуальній і колективній психології. Відбувається переоцінка цінностей, змінюються критерії успішності/неуспішності, формуються нові життєві орієнтири, стереотипи й ідентифікаційні моделі. Незбалансованість моральних, економічних, культурних нормативів має безпосередній вплив на поведінку громадян України, особливо молоді, а відтак і на структуру, і на динаміку протиправної діяльності. Наприклад, наприкінці минулого року Верховна Рада України ухвалила закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу» [3]. Серед іншого цим законодавчим

актом Кодекс України про адміністративні правопорушення доповнено статтею 173⁴, якою встановлено відповідальність за булінг, а також за приховування випадків булінгу педагогічним, науково-педагогічним, науковим працівником, керівником або засновником закладу освіти, у вигляді накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадських робіт на строк від двадцяти до сорока годин. У Законі України «Про освіту» закріплено, що «булінг (цькування) – це діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, в тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого». Вказані законодавчі норми відображають реальний стан правосвідомості та правової поведінки сучасної української молоді. За офіційними даними, у 2018 році 48 % підлітків у віці 14–17 років ставали жертвами шантажу, 46 % були свідками агресивної онлайн-поведінки, 44 % отримували агресивні повідомлення. В Україні з булінгом стикалися близько 67 % дітей, 40 % з яких ніколи не розповідали про це батькам [4, с. 18]. Подібні факти вимагають належного реагування та дізнання, що потребує розробки відповідної методики, а також психологічної готовності працівників поліції до розслідування такого роду справ.

Адаптація до інформаційно-технологічних змін. Стрімкий розвиток сучасних інноваційних технологій призводить до постійного розширення палітри впливу сучасних інформаційних систем на економіку, політику, культуру. Виникають нові економічні форми взаємодії зі споживачами та постачальниками, випереджальними темпами розвивається електронна комерція, е-банкінг, створюються віртуальні підприємства, постійно вдосконалюються системи електронного врядування, електронних виборів тощо; змінюється функціонал соціальних мереж, які із засобу розважального спілкування перетворюються на інструмент інтерактивної взаємодії суб'єктів громадянського суспільства і навіть на знаряддя інституційної дестабілізації (так звана twitter-революція). У зв'язку з цим у сучасних наукових дослідженнях наголошується, що в законодавстві України належним чином не відображені реалії впровадження електронних інформаційних технологій у публічно-правові та приватноправові відносини, а уповноважені для контролю та розвитку інформаційного законодавства органи (Національна експертна комісія України з питань захисту суспільної моралі, Департамент спеціальних телекомунікаційних систем та захисту інформації Служби безпеки України, Управління по боротьбі з кіберзлочинністю МВС України та ін.) не встигають із законодавчими ініціативами за темпами розвитку інформаційних технологій [5, с. 55]. Усе це створює реальну загрозу національній безпеці, інтелектуальному та морально-психологічному стану суспільства й об'єктивно обумовлює потребу не лише в нормативно-правовому супроводі сучасних інформаційних процесів, а й у випереджальному реагуванні правоохоронних органів, зокрема Національної поліції України.

Слід зазначити, що вказані сфери (соціально-економічна, соціально-психологічна, інформаційно-технологічна) є взаємопов'язаними, зміни в одній призводять до відповідних змін в інших і навпаки: відсутність належної динаміки в одній гальмує розвиток інших. Тому в сучасних умовах необхідно забезпечити належний розвиток цих сфер, постійний моніторинг процесів, що в них відбуваються, а також ефективну адаптацію поліцейської діяльності до соціальних змін.

Список бібліографічних посилань

1. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» : схвал. указом Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. *Офіційний вісник України*. 2015. № 4. Ст. 67.
2. Індекс сприйняття корупції – 2018/Transparency International Ukraine: сайт URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-sprynyattya-korupsiyi-2018/> (дата звернення: 18.03.2019).
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню) : закон України від 18.12.2018 № 2657-VIII. *Офіційний вісник України*. 2019. № 8. Ст. 255.
4. Миськевич Т. Регулювання проблеми булінгу на законодавчому рівні: перші кроки України та світовий досвід. *Громадська думка про правотворення*. 2019. № 1. С. 18–22.
5. Горова С. Удосконалення національної безпеки в контексті розвитку електронних інформаційних технологій. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. 2014. Вип. 39. С. 50–57.

Одержано 21.03.2019